

Б.М. Искаков^{*1}, А. Жанқарақызы¹

¹«Тұран-Астана» университеті,
Астана қ., Қазақстан

*E-mail: iskakov82@mail.ru

ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ЖОБАНЫҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

Еліміздің даму көрсеткіштерін анықтайтын экономикалық реформалардың басты бағыты болып мемлекеттік инвестициялық саясатының әзірленуі мен жүзеге асырылуы табылады. Қазақстандық экономиканың нарықтық қайта құрылуы капитал салымдарының жаңа көздерін қаржыландыруды табумен ғана емес, сонымен қатар өзгермелі уақыттағы олардың пайдалану көрсеткіштерінің тиімділік бағалануымен де байланысты болып табылады. Инвестициялық жобалар коммерциялық және коммерциялық емес болып бөлінуі мүмкін. Тіпті коммерциялық емес жобаларда шығындану мүмкіндіктері болуы мүмкін, сонымен қатар пайда табу мүмкіндіктері болады. Инвестициялық жобалардың ағымдағы қызметтерден айырмашылығы келесідей болып табылады, яғни қандай да бір реттік табыс табу мүмкіндігі үшін арналған шығындар инвестицияларға жатпайды. Яғни инвестор дегеніміз ол өзінің мүмкіншіліктерін жоғары деңгейде жүзеге асыратын тұлға, сонымен қатар басқаларды да жаңа мүмкіндіктер ашуға жағдай жасау болып табылады. Мақсат нақты жасалынуы керек, деталды түрде, сонымен қатар тек бір сұраққа қана жауап беруі керек: мақсатқа жетті ме әлде жоқ па. Бұл кезде мақсатқа әр түрлі жолмен жетуге болады, ал әрбір жол өзінің шығындарын қоса әкеледі. Инвестициялауы қатты дамып келе жатқан кәсіпорынның қызметінің басты аспектісі болып табылады, ол кезде басшылық оны тек қана қысқа мерзімді ғана емес, сонымен қатар ұзақ мерзімді де қаржыландыруға бағыттайды.

Түйін сөздер: инвестициялық жоба, тәуекелді әртараптандыру, ұйымдастырушылық-экономикалық механизмдер, экологиялық тиімділік, шет ел инвестициясы.

B.M. Iskakov, A. Zhankarakyzy

Evaluating the effectiveness of the investment project

In modern conditions the main direction of economic reforms becomes development and implementation of the investment policy of the state aimed at ensuring high growth and increasing economic efficiency. Market reforms of Kazakhstan's economy requires not only finding new sources of funding for capital investment, but also a more reliable assessment of the effectiveness of their use in view of the changed conditions. The difference of investment projects from current activity consists in that the expenses intended for the single receipt of some possibilities do not behave to the investments. Turns out, an investor is this person that inlays the possibilities for non-expendable, compelling them to work for creation of new possibilities. An aim must be put exactly, in detail and to assume an unambiguous answer only – she is attained or no. Thus trying to get to the aim is possible different ways, and every way has the expenses. Investing is one of the most important aspects of any dynamic organization, which gives priority to profitability management from the perspective of long-term rather than short term.

Key words: Investment project, risk diversification, organizational and economic mechanisms, environmental performance, and foreign investment.

Б.М. Искаков, А. Жанқарақызы

Оценка эффективности инвестиционного проекта

В настоящее время главным направлением экономических реформ становится выработка и реализация инвестиционной политики государства, нацеленной на обеспечение высоких темпов

роста и повышение эффективности экономики. Рыночные преобразования казахстанской экономики требуют не только изыскания новых источников финансирования капиталовложений, но и более достоверной оценки эффективности их использования с учетом изменившихся условий. Инвестиционные проекты могут быть как коммерческими, так и некоммерческими. Даже при некоммерческих проектах есть возможности затраченные и есть возможности полученные. Отличие инвестиционных проектов от текущей деятельности заключается в том, что затраты, предназначенные для однократного получения каких-то возможностей, не относятся к инвестициям. Получается, инвестор – это лицо, которое вкладывает свои возможности для многократного использования, заставляя их работать для создания новых возможностей. Цель должна быть поставлена точно, детально и допускать только однозначный ответ – достигнута она или нет. При этом добиваться цели можно разными путями, а каждый путь имеет свои затраты. Инвестирование является одним из наиболее важных аспектов деятельности любой динамично развивающейся организации, руководство которой отдает приоритет рентабельности с позиции долгосрочной, а не краткосрочной перспективы.

Ключевые слова: инвестиционный проект, диверсификация риска, организационно-экономические механизмы, экологическая эффективность, зарубежные инвестиции.

Кіріспе

Инвестициялардағы жобаларды қалыптастыру шарттары кезінде халықаралық тәжірибеде кәсіпорынның даму жоспары бизнес-жоспар ретінде көрсетіледі, ол негізінен кәсіпорынның даму жоспарының құрамдастырылған сипаты болып табылады. Тәжірибеде жобаларды түрлі көзқарас деңгейінде қарастырады және бұл жұмыстар талдау не жобаға экспертиза жасау деп аталады. Бұндай талдау немесе экспертиза жобаның тиімділігін көрсетеді, алайда жобаның жүйелігін нақтылауда басқа да аспектілеріне үнілген дұрыс. Экономикалық тиімділікті бағалауда жоба материалдарына сүйеніледі, оны толық дәл, нақты деп қабылданады. Экспертиза немесе талдауда негізгі міндет – ақпараттың дәлдігі, нақтылығын, жүйесін айқындау. Жобаның тиімділігін айтуда ақпарат деректеріне сүйеніледі: жобаның іске асырылуы түрлі көзқарас негізінен бағаланады – техникалық, технологиялық, қорғаныс, экологиялық. Қаржылық көзқарас тұрғысынан, қаржылық жүзеге асыру жобаның іске асыру мүмкіндіктерін толықтырады. Қаржылық жүзеге асырылым шаралары инвестициялық жобаны қаржыландыру алғышарттарын іске асырады. Қаржылық түрлі мәселелерді реттеуде, ұйымдастыруда жобаның ұйымдастырушылық-экономикалық механизмдері назарға алынады.

Инвестициялық жобаның тиімділігі белгілі сандық ерекшеліктермен нақтыланады – тиімділік көрсеткіштерімен, нақты бір аспектіге ыңғайы, сәйкестілігі белгіленеді. Жобаның тиімділігі сапалық ерекшеліктерімен де құнды болып саналады.

Әлемдік тәжірибе инвестициялық тұрғыны инновациялық тұрғыға осылай тікелей ауыс-

тыру толық ақталмаған деп көрсетеді, себебі инвестицияларды бағалауда қолданылатын әдістер тиімділіктің коммерциялық көрсеткіштерін анықтауға негізделген, олар жаңа немесе жетілген технологияларды енгізген кездегі кәсіпорын қызметінің ішкі шаруашылық нәтижелерінің өзгерістерін ескермейді. Инновацияларды жүзеге асыру үшін таңдау мен бағалау міндеттерін шешу жаңа технологияны енгізудің сыртқы және ішкі экономикалық нәтижелерінің кешенді талдауын қамтитын әдістемеге негізделу мүмкін. Кешенді талдау жеке технологиялық инвестициялық жобалардың коммерциялық тиімділігі мен кәсіпорынның экономикалық даму параметрлерін шаруашылық жүргізуші субъектілердің инновациялық-инвестициялық қызметін бағалау жүйесіне біріктіруге мүмкіндік береді.

Инвестициядағы тиімділік көрсеткіштерін есептеу үшін, қатынасушының қандай әрекет атқаратындығын білу ғана жеткіліксіз, қандай шығын талап етеді, қандай нәтижеге жеткізетінін де білген дұрыс. Тиімділік бағамы әр қатынасушының шығыны мен нәтижесінің белгіленуімен байланысты:

– жобаның әр қатынасушысы өз мақсатын өзі тағайындайды, көрсеткіштер жүйесін белгілейді, жоба ыңғайын өз мақсаты мен қызығушылығына орай бағалайды. Көрсеткіштер жүйесі жобаның тиімділігін бағалауға қолайлы бола отырып, оның барлық қатынасушылары үшін де тиімді деп саналады;

– жобаны жүзеге асырушы өз мүмкіндігіне қарай мақаты мен қатынасушы мүддесін ұғынып, оның жобада тиімді жүйеде араласуын қалайды. Бәрінен бұрын, ол қалыпты көрсеткіш жүйесін қатынасушылармен құптай білсе;

Эксперименттік бөлім. Жобаның мақсатпен мүддеге сай келуін қамтамасыз ету үшін нарықтық экономикада көптеген механизмдер орын алған. Олардың бірі туралы айттық – баға мәселесі.

Өнім бағасын көтере отырып, жобаны өндіруші, өнім даярлаушы үшін пайдалы жағы ойластырылғаны дұрыс. Көлеміне, мерзімі, сапасына қарай талапты өзгерте отырып, құрылысты ұйымдастыру мен технологияның шешімдеріне қатысты мәселелер қайта шешімін табады.

Оның ішіне енетіні:

– экономикалық тиімділік, жобаның нәтижесі мен оған жұмсалатын шығынның сәйкестігі, оның қатынасушыларының мақсаты назарға алынады;

– әлеуметтік тиімділік, шығын мен әлеуметтік нәтиже жайын ескере отырып, негізгі алғышарттармен жұмыс жүргізу, инвестицияға деген тұтынушылық пен инвестициялардан түскен кіріс көлемі, кредиторларға несиеге деген тұтынушылық, оны жабу мерзімі, мемлекетке қарастырылған көлемдегі мөлшер, жобаны мемлекеттік қолдаудың мерзімі мен формалары. Осындай бағалау нәтижесінде қатынасушылар жобаға араласуы жайлы шешім қабылдап, қатынасудан да бас тартуы мүмкін. Бірнеше альтернативті жобалар нұсқалары, оларды салыстыру мен ерекшесін таңдауға байланысты;

– экологиялық тиімділік, шығын көлемі мен жобаның экологиялық нәтижесіне сай келе отырып, мемлекет пен қоғам мүддесімен орайласады;

– қорғаныс тиімділігі, ел қауіпсіздігі мүддесін қорғайтын жобалар нәтижелері мен шығын сәйкестігі ескеріледі;

– тиімділіктің басқа да түрлері қарастырылады.

Инвестициялық жобалардың экономикалық тиімділігінің түрлерін бағалаудың келесі түрлері ұсынылады:

– жобаның тұтастай тиімділігі;

– жобаға қатынасу тиімділігі (жоба қатынасушылары үшін инвестицияның тиімділігі, жеке капитал тиімділігі).

Осы тиімділік түрлерінің әр қырын жекелей қарастыруға болады, назарды ерекше көрсеткіштерге аударған дұрыс.

Тұтастай алғанда жоба тиімділігі қоғамдық және коммерциялық болып бөлінеді. Қоғамдық тиімділік көрсеткіштері инвестициялық жобаның іске асырылуының қоғамдық жүйенің қамтылуын реттейді, инвестициялық жобаның нәтижелері қоғамдық жүйеде қолданылады

және соның шығындары есебінен барлық шығындар өндіріледі. Жобада қатысу тиімділігі қатынасушылар типіне қарай анықталады. Есептеулерде бағалану жүйесі:

– өндірістің жобаны іске асыруда қатысу тиімділігі;

– жобаның акционерлік өндірістер үшін тиімділігі;

– инвестицияның тиімділігі жоғары деңгейдегі құрылымдар үшін (халық шаруашылығы, аймақ, сала үшін);

– жобаның бюджеттік тиімділігі, түрлі деңгейдегі бюджет араласуымы көзқарасы тұрғысынан қарастырылады.

Инвестициялық жобаларды бағалау үшін міндет типін шешуге байланысты:

– нақты жобаны бағалау;

– жобада қатысу мақсаттылығы;

– бірнеше жобаларды салыстыру және ең мықтысын таңдау.

Нақты жобаны бағалау қарастырады:

– жобаның қаржылық жүзеге асуын бағалау;

– жобаны жүзеге асыру тиімділігін бағалауда жоба қатынасушыларын, мемлекет пен қоғамды назарға ала отырып іске асыру. Лайықты есептеулер абсолютті тиімділік деп аталады;

– жобаның тиімді жүзеге асырылу негіздерін нақтылау;

– тәуекелдікті бағалау. Жобаға мақсатты түрде қатысу – инвестор, кредитор, мемлекет және басқа да жоба қатынасушыларына байланысты.

Лайықты есептеулер салыстырмалы тиімділік мәнін аңғартады. Бұл міндеттердің үлкен бөлігін шешуде кірістірілген көрсеткіштер назарға алынады. Жоғарыда келтірілген тізім міндеттердің алуан түрін қамтиды. Алайда нақты жобаны бағалауда осы міндеттердің барлығын шешу мүмкін емес [1].

Нәтижелер мен талқылаулар. Жобалар типі мен оның жүзеге асырылуының алуан түрлі ерекшеліктеріне қарамастан, жобалар тиімділігін бағалау мен оларды экспертизадан өткізу біртекті негізде өтуі тиіс, белгілі бір принциптерге сүйенеді. Оларды үш топқа бөлуге болады.

– методологиялық, бұның қолданылуы арқылы экономикалық субъектілердің рационалды мән-жайы айқындалады;

– методикалық – әдістемелік, жобалар мен шешімдер бағалануының экономикалық негіздемелерін қуаттайды;

– операциялық, бағалау дәлдігіне сәйкестендіріледі, жоба тиімділігінің амалдарының ретін келтіреді.

1-кесте – Инвестиция тиімділігін бағалау принциптері

№	Методологиялық	Әдістемелік	Операциялық
1	Өлшемділік	«Жобалы» және «жобасыз» жағдайларды салыстыру	Параметрлердің өзара байланысы
2	Салыстырмалық	Ыңғайлылық	Модельдеу
4	Қызығуды құптау	Бұрынғыны менгеру күрделілігі	Бағалаудың дәрежесі
5	Ресурстар төлемділігі	Динамикалық	Ақпараттық және әдістемелік келісімділік
6	Кері әсер болмауы және эффектінің максимум көлемі	Ақшаның уақытша құндылығы	Симпликация
7	Жүйелілік	Ақпараттың толық еместігі	-
8	Тұтастық	Капитал құрылымы	-
9	Әдістердің дұрыс жүзеге асу амалы	Көп валюталық	-

Осылармен қоса қабат «жекелеген» принциптер орын алған, нақтырағы бағалаудың жекелеген амал-әдістеріне қатысты кезеңдер, нақты жоба міндеттемелеріне сай ахуалдар іске асады.

Бұндай ережелер, кейде тәжірибелік іс-әрекетке негіз бола отырып, кейде белгілі бір жағдайлармен орналасады, есептеу кезеңдерінің жүйесін сипаттауға арқау болады.

Экономикасы дамыған елдерде инвестициялық жобаларды жасау, инвестицияның көлемінің концептуалды бағдарлау негізінде жүзеге асырылады. Яғни, нақты инвестициялық жобаны бастардың алдында жобаның күтілетін табыстары мен шығындарын салыстыру қажет. Сондықтан да жобаны жүзеге асыруда оң және теріс нәтижелерді анықтау үшін, жобалық талдау жасалынатын. Жобалық талдау инвестициялық жобаны алдын ала дайындау кезеңінде жүзеге асырылатын жобаларды талдаудың іске асырылатынының тиімділігіне баға беру болып табылады. Жобалық талдау дегеніміз – жобаға жұмсалатын шығындарды осы жоба бойынша түскен табыстардың талдау процесі болып табылады.

Жобалық талдаудың басты мақсаты – инвестициялық ресурстарды пайдаланудың балама тәсілдері арасындағы талдау туралы дұрыс шешім қабылдау [2].

Жобалық талдаудың міндеттері:

1. Іске асырылатын жобаның іс жүзінде кедергі болатын шектеулерді және олардың өзгеруін есепке ала отырып, қол жеткізетін нәтижеге баға беру.

2. Жоба бойынша жұмыстың қажетті ресурстар көлемін және оларды әр түрлі варианттармен салыстыру.

3. Жоба бойынша түскен табыстарды бағалау және оны инвесторлар арасында бөлу.

Жобаның және оған жұмсалатын шығындардың экономикалық тиімділігін анықтау инвестициялық жобаның барлық кезеңдері мен бағыттарын талдау нәтижелерінен көрінеді, яғни жобаны талдаудың келесідей бағыттары мен кезеңдері бар:

1. Мақсаттардың қалыптасуы және жобаны өңдеу, яғни бұл кезде ТЭЗ-ді қарастырады.

2. Жобаны өңдеу, бұл кезде бизнес-жоспар құрылады.

3. Жобаны сараптайды, зерттеулер жүргізеді.

4. Жобаны қабылдау.

5. Жобаны жүзеге асыру.

6. Кәсіпорынның іс-әрекетіне мониторинг жүргізу.

Жобалық талдаудың келесідей түрлері бар:

1. Техникалық талдау – бұл инвестициялық талдауға қолданылатын ең тиімді техника мен технологияны анықтау және объектілерінің орнын таңдау мәселесін шешуді жүргізеді.

2. Коммерциялық талдау – өнімді өткізумен байланысты болып табылады. Бұл талдаудың мақсаты – жоба бойынша өнімдер мен қызметтерді тұтынушы жағынан қарастырады. Коммерциялық талдау маркетингтік зерттеу жұмыстарымен байланысты болады.

3. Институционалды талдау – бұл жобаның мақсаты жобаны жүзеге асыру, іске қосу аумағындағы ұйымдық-құқықтық, саяси және әкімшілік жағдайларға баға беру болып табылды. Осы талдаудың негізгі міндеттері әрекет ететін заңнамаға сәйкес жобаның қатысушыларының міндетін анықтау.

4. Әлеуметтік талдау – мақсатты жоба жоспарының варианттарын оны пайдаланушылар үшін жарамдарын анықтау болып табылады. Әлеуметтік талдау жүргізу нәтижесінде жоба мен оны пайдаланушылар арасындағы өзара әрекет ету мүмкіндігін қамтамасыз ету болып табылды.

5. Экологиялық талдау – бұл қоршаған орнатының шеккен зияндарын бағалайды. Егер экологиялық зиян орын алатын болса, оны тоқтату үшін қандай шаралар қолдану қажеттігін қарастырады.

6. Экономиканың талдау міндеті – жобаның іске асуына байланысты шығындар мен нәтижелерді тікелей салыстыруға мүмкіндік беретін мерзімдерді жасау арқылы инвестициялық жобаның тиімділігі туралы нақты шешім қабылдау болып табылады. Экономикалық талдау іске асырылатын жобалардың кәсіпорынның даму мақсатына жұмсайтын және ең аз шығындарды жұмсай отырып, экономикалық тиімділікке қол жеткізуді қарастырады.

7. Қаржылық талдау. Бұл экономикалық талдаудың жалғасы болып табылады. Қаржылық ақыларды жинау, және пайдалану тәсілдерінің жиынтығын білдіреді.

Жобалық талдаудың қағидаттары:

- 1) инвестициялық жобалардың қаражат ағымдарын қалыптастыру;
- 2) жобалық өмір циклінің қалыптасу ерекшелігін зерттеу;
- 3) мерзім принциптерін қарастыру;
- 4) инфляция әсерін ескеру;
- 5) тәуекелдікті ескеру;
- 6) кәсіпорынның қаржы жағындағы жобамен және жобасыз шарттармен салыстыру.

Ақша бағыттарын топтау деп жоба бойынша әртүрлі уақыттағы табыс пен шығындарды өзара салыстыру болып табылады. Ақша ағымы бұл инвестициялық жобаны жүзеге асыру мерзімінде кәсіпорынның инвестициялық, өндірістік және қаржылық қызмет бойынша ақша түсуі мен кетуін сипаттайды.

Экономикалық тұрғыдан алғанда – капитал жұмсалымы ұдайы өндірісті кеңейтудің басты көзі болып табылады. Сонымен қатар капитал

жұмсалымына құрал-жабдықтарды жаңартуға байланысты шығындар, құрал-жабдықтар сатып алуға жұмсалатын шығындар, құрылыстың сметасына жатпайтын өндірістік құралдар мен шығынды заттарды алуға жұмсалатын, сонымен қатар жобалау мен зерттеу жұмыстарына жұмсалған күрделі шығындар да жатады.

Тәжірибелік бөлім. Астана қаласындағы қызмет жасайтын «Серпін» ЖШС полипропиленді қаптар (ПП) өндіру үшін инвестициялық жобаның тиімділігін келесі мысалдармен анықтауға болады.

Мемлекетімізде орау материалы, яғни полипропиленді қаптарға сұраныс жоғары болса да, өзіміздің ірі өндірісіміз жоқ.

Қант, жарма, құрылыс заттары, ұн және басқа да сусымалық материалдар өндіруде орау материалдарына туып отырған қажеттілікті қамтамасыз ету басты мақсат болып табылады.

Ауылшаруашылығы саласының және нарықтың дамуына қойылатын негізгі талап, ауылшаруашылық тауарларын сенімді сақтау және басқа нарыққа бұзбай жеткізу мақсатымен тиімді буып-түю болып табылады.

Ауылшаруашылық және өндірістік өнеркәсіп өнімдерін ораудың әдісі 50 кг қаптарға орау болып табылады және көптеген сусымалық материалдар осы әдіспен оралады.

Инвестициялық жобаның технологиялық бөлімінде жаңа таңдалған немесе өздерінің құралдары жөнінде ақпарат болуы тиіс, яғни оның құны, қуаттылығы, өнімділігі, энергошығындары; өнеркәсіп немесе ауылшаруашылық өндірісінің технологиясы сипатталуы тиіс.

Әр түрлі ақпарат көздері арқылы, соның ішінде әлеуметтік желілер арқылы ПП қаптар өндірісі үшін қажетті құралдар нарығы зерттеліп, осы құрал түрі таңдалды. Бұл құралдың өндірушілері негізінен Тайваньда, Оңтүстік Кореяда, Қытайда орналасқан. Ресейде сәйкес құралдар сататын бірнеше ірі фирмалар бар: «Юг Тара» АҚ, «Зимақ» АҚ (Мәскеу), «Алеко-Тара» АҚ (Ростов-на-Дону) ж.т.б.

Инвестициялық жобаның Астана қаласында орналасуы себебі болып келесі табылады:

1. Қазақстандағы қант және минералды тыңайтқыштар өндіретін өнеркәсіп салаларының қажеттіліктерін қанағаттандыру.

2. ПП қаптар өндіру үшін қажетті құралды орналастыра алтын ғимараттар мен өндіріс базасының болуы.

3. Импорталмасатын өнім шығару.

2-кесте – Жобаны жүзеге асырудағы жылдары бойынша жұмыс тәртібі

Өнім аты	1 жыл	2 жыл	3 жыл	4 жыл	5 жыл
	мың дана	мың дана	мың дана	мың дана	мың дана
Қосымшасыз қап 50 кг	2 250	3 750	4 250	4 500	4 500
Қосымшасы бар қап 50 кг	7 875	13 125	14 875	15 750	15 750
Қапқағы бар қап 50 кг	1 125	1 875	2 125	2 250	2 550

Бірінші жылы жоспарланатын өнім көлемі – 11,25 млн. дана құрайды, себебі құралды орналастыруға, монтаж және іске асыру үшін 6 ай қажет, сондықтан да жоспарланған көлемнің 45% құрайды.

3-кесте – Өздерінде бар құрал-жабдықпен шығарылатын өнім түрлері

Қаптардың арналу мақсаты	Мөлшері, см	Қаптың бағасы, теңге
Тыңайтқыштарға арналған целлофан өндірісі және қапқағы бар қап	55 x 105	27,5
Целлофан өндірісі бар ұн және қантқа арналған қап	55 x 105	26,1
Өндірісі жоқ жармаға арналған қап	55 x 95	20,3

Инвестициялық жобаның коммерциялық бөлімінде келесілер анықталады.

Қазақстан экономикасының ауылшаруашылық және өнеркәсіп салаларының дамуына және өнімділігінің өсуіне байланысты ПП тоқылған қаптарға сұраныс өседі. Қазіргі уақытта қап-

тардың 100% Қытайдан импортталады, түрік өндірушілерінің қаптарына бағасы 30 тенгеден 35 тенгеге дейін ауытқып отыр. Жыл сайынғы сұраныс 10% өсіп отыр. Зауыттың құрылуына байланысты импортқа қажеттілік тұмайды.

ПП тоқылған қаптардың қолдану саласы зор.

4-кесте – ПП қаптарға орауға болатын тауарлар тізімі

Тауарлар	Сиымдылығы, кг	Тауарлар	Сыйымдылығы, кг
1. Тыңайтқыштар: – азот – фосфат	50 және 25 50 және 25	9. Өзегі және сүйегі (жеміс-жидек)	81
2. Пластмасса түйіршіктері	25	10. Майлы тұқымдар	100 және 50
1. Астық: – күріш – бидай – жарма	100, 50 және 25 100, 50 және 45 100 және 50	11. Темекі	100 және 50
4. Қант	100 және 50	12. Крахмал	50 және 25
5. Мал азығы	50 және 25	13. Цемент	50
6. Ұн	50, 25 және 5	14. Құм	50
7. Какао: – бұршақ – порошок	62, 5 50	15. Мрамор ұнтағы	50 және 25
8. Химикаттар: – түйіршік – порошок	50 және 25 50 және 25	16. Тұз	50 және 25

Жұт және басқа да орау материалдарының алдында ПП тоқылған қаптарының артықшылығы:

ПП қаптар химикаттар әсеріне өте берік және сондықтан да зиянды химикаттар, тыңайтқыштар және қалдық қышқылы бар басқа да заттарды орауға өте ыңғайлы.

Жұт және басқа маталарға қарағанда берік болып табылады және жыртылу ықтималдығы төмен.

Қаптардың ішінде су кірмейтін қосымшасы бар, бұл ашық жерде сақталатын астық және тыңайтқыштарды орау үшін өте ыңғайлы болып табылады.

ПП қаптары жұт және қағаз қаптарына қарағанда жеңіл болып келеді.

ПП қаптарының бағасы жұт қаптарына қарағанда арзан.

Тоқылған қаптардың иісі болмайды.

Капитал жұмсалымының тиімділігі оның жұмсалыу бағасының құрамына, сонымен қатар құрылымдық жұмысты жүзеге асыру мерзіміне тікелей байланысты болып келеді. Капитал жұмсалымы экономикалық тұрғысына ө/к-к өндірістік дәреженің өсуіне және ұдайы өндірістік қарқынының жағдайына әсер етеді. Капитал өсуіне және ұдайы өндіріс қарқынының жағдайына әсер етеді. Капитал жұмсалымы жұмсалыу бағытына байланысты 2 түрге бөлінеді:

- 1) өндірістік бағыттылығы;
- 2) өндірістік емес бағыттылығы.

Өндірістік бағыттылығы капитал жұмсалымы ауылшаруашылығына, яғни ауылшаруашылық өнімдерін өндіруге, өңдеуге, қайта өңдеуге, тасымалдау және сақтауға, өндірістік товарларын, соның ішінде халық тұтынатын товарларды өндіруге, құрылыс, байланыс және көлік

салаларын дамытуға жұмсалады. Өндірістік емес бағыттылығы капитал жұмсалымы білім беруге, денсаулық сақтауға, мәдениет және өнер саласын дамытуға, қорғаныс саласына, құқықты қорғау саласына, тұрғын үй құрылысына бағытталған капитал жұмсалымын айтамыз.

Жобаны талдаудың уақыт, инфляция, тәуекел факторларының қағидаларын уақыттағы ақшаның құны деген ұғымға негізделеді. Яғни бүгінгі 1000 тг ертеңгі 1000 тг-ге қарағанда қымбат. Сондықтан да инвестициялық жоба бағалау кезеңінде жоба бойынша пайыздық ставканың деңгейін таңдау маңызды болып табылады. Жобалық талдаудың негізгі мақсаты – инвестициялық жобаның тиімділігін бағалау болып келеді. Сондықтанда кәсіпорынның инвестициялық жобаны қабылдау және қабылдауы маңызды мәселенің бірі болып келеді.

Қорытынды

Берілген мақаланы қорытындылай келе, келесіні түйіндеуге болады, яғни инвестициялық жобалардың экономикалық тиімділігін бағалау кезінде жоғарыда келтірілген әдістерді тиімді пайдалану жоғары инвестициялық табыстылыққа әкеледі. Нақты мысалмен көрсетілген инвестициялық жобаның тиімділігінің көрсеткіші болып, белгілі сандық ерекшеліктермен нақтылануымен, яғни тиімділік көрсеткіштерімен, нақты бір аспектіге ыңғайы, сәйкестілігімен және нарықтық қатынастардағы әр түрлі факторларды анықтай отырып қарастыру жатады. Инвестициялық жобаның тиімділігі сапалық ерекшеліктерімен де құнды болып саналады.

Әдебиеттер

- 1 Жакупов В. Проблемы инвестиционной стратегии промышленного производства // «Транзитная экономика». – 2014. – №5. – С. 6-10.
- 2 Инвестиционный потенциал региона: понятия и сущность // Вестник ПГУ – 2013. – №47. – С. 15-19.

References

- 1 Zhakupov V. Ppoblemy investicionnoj stategii ppromyshlennogo ppoizvodstva // «Tranzitnaja jekonomika». – 2014. – №5. – S. 6-10.
- 2 Investicionnyj potencial pegiona: ponjatija i syshhnost' // Vestnik PGU – 2013. – №47. – S. 15-19.